

սի վրայ: Ստիտուրճին եկած էր Անթէպէն ուղ-
ղակի Սաւաթոյ վրայ, սպաննած էր տեղւոյն
պարոնքը, այնպէս որ երբ Սիս հասաւ ան՝ ա-
պրտամբները փախան. անոնց հետեւեցան Սիսի
խումբ ընակիչներն ալ. թողլով իրենց ինչքերն
ու ստացուածները: Հայեր թէև չփախան և
անձի կորուստ չունեցան, բայց անոնք ալ կո-
ղտառուեցան, նոյն իսկ Սուրբ Լուսաւորչի գան-
ձին թանկագին անթմները և զարդեղէնները,
որոնք թաքտեան պահարաններու մէջ էին, Ե-
րևան հանուեցան այդ չգարագէմ գաղաններու
կողմէն և կողտառուեցան: Միայն Սուրբ Ազեր,
Աջոպահ Մինաս և իր եղբորորդին Տէր Ղազար
Քահանայ, մեծ ճարտիկութեամբ փախցուցին և
տարին Ատանա:

Ատիկա աղտո մէկ պատկերն է ժՅԸՂ դարու
քաղաքական կացութեան Անաստուրի կամ Փո-
քքը Ասիոյ մէջ, ժամանակակից ու ականատես
Անթէպցիի գրչէն, որ զեռ իր կաթողիկոսութեան
ընթացքին՝ Սիսի վրայ Դաւիթ յարձակումին
պատմութիւնն ալ պիտի ընէ մեղի:

Այսպիսի զժնդակ պայմաններու մէջ է որ
Ազարիս Կաթողիկոս, կրցաւ ազատել Ս. Յակո-
բը իր ծանր պարտքերէն:

Հի՛ն է Երուսաղէմի պարտքերուն պատմու-
թիւնը, առաջին պատմական յիշատակութեան
կը հանդիպինք ժՅԸՂ դարուն, երբ զեռ չէր վե-
րահաստատուած էջմիածնի Աթոռը. մենք տե-
սանք արդէն որ Մուսաղէկեան, Եւզոկացին,
Թլիկուրանցին, ստոնք յիշատակուածներն են,
Խրաքանչիւրը իր ժամանակին, աշխատեցան Ս.
Յակոբի պարտքերը վճարելու, սրբազան գրու-
նները ազատելու և անոր պէտքերը հոգալու հա-
մար:

Ս. Յակոբը, ժողովրդական բացատրութեամբ,
«Էկիան կոմս» էր Երուսաղէմի պաշտօնական ան-
ձերուն, մոլիտանոջ շէյխերուն և բոլոր բռնաւոր-
ներուն, որոնք մակարոյձներու պէս փակչած
Ս. Յակոբի կշտին, կ'սպառէին անոր կենսական
հոյզը հազար տեսակ պատրուակներով, որոնց
գլխաւորն էր Հայոց միջկեղեցական իրաւունք-
ներուն պաշտպանութիւնը: Բայց պէտք է զի-
տել որ այս մակարոյձներ միեւնոյն կերպով փակ-
չած էին Հայոց մրցորդ յարանուանութեանց ալ,
և այսպէս ամէն կողմէ կը ձձէին: Այս է լուսա-
բանութիւնը այն երեւոյթին, զոր մասնանիչ
կ'ընէ Դարանապղին թէ Մէքսիկոյ Դաւիթ դարձ-
եալ պարտքեր բրաւ, որովհետև Ս. Յակոբ նորէն
կը ճգմուէր ծանր պարտքերու տակ 1600ին, Ան-
թէպցիին ըրած մաքրագործութիւնէն հազիւ հինգ
տարի ետքը: Ատիկա ցոյց կուտայ թէ հարստա-
հարիչներ անգամ մը կշտանալէ ետքը թոյլ կու-
տան որ Ս. Յակոբ քիչ մը շունչ առնէ, սանկ
քանի մը տարի, և դարձեալ կ'անօթենան և նու-
րէն կ'սկսին ուղիւ, նեղիւ, և Ս. Յակոբին վա-
րիչները կ'ստիպուին նոր նոր պարտքերու տակ
մտնել անթի պազանները կշտացնելու համար,
«Յոռի չըջան» մը, որուն մէջ դարերով խորբա-
ուած է Ս. Յակոբ:

Բ. Ե.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐՈՒՆ

ԿԱՐՏԵՅԵԱԼ, ԵՐԲԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Կարևոր մէկ մասը այն երբայական
բառերուն՝ զորս ուղղակի Եօթնամեակէն
փոխադրած են մեր թարգմանիչները նոյ-
նութեամբ՝ յարգելի Ուսուցչապետը մէջ
բերած է արդէն, ինչպէս ըսինք: Այդ բա-
ռերէն հազիւ մէկ քանիները պատահական
կիրարկումներ ունեցած են մեր մատենա-
գրութեան մէջ՝ իրրե հասկցուած բառեր,
թէև յատուկ անուններու հոլովումը տըր-
ուած ըլլայ անոնց առաջին օրէն իսկ, զոր
օր. սարեկայ, դարբնայ, նետարաւ, արգորայ,
գեղգորայ, և այլն ձևերով. իսկ միւսները
դատապարտուած են իրենց տեղերը մընա-
լու՝ իրրե օտարտի ու խուժուժ ձայներ:

Մեր ընթերցողներուն համար աւելորդ
չհամարելով ներկայացնել Ուսուցչապետին
նկատի առած բառերը, կը դնենք զա-
նոնք այբուբենական կարգի մը վրայ, և են-
շանակելով հանդերձ անոնցմէ խրաքան-
չիւրին տեղն և իմաստը՝ իրենց յունտապա-
տարակցերէնով միտսին, ինչ ինչ զիտ-
ղութիւններ ալ կը կցենք մեր կողմէ:

Ահա այդ բառերը.

Ախսսարա, Նեոյի Նոպոսի (Ա. Թագ. Ի 20),
ἀματταρά.

Ասյոյ(*), քաշէ (Յոր ԼԹ 13), ἀσδά:— Միւս-
նոյն բառը թարգմանուած է նաև առ-
սիկ (Երեմ. Լ 7), բայց կեղակարծ կ'ե-
րևի այդ գրչութիւնը:

Արարա(**), արարոյթ, քաշտ՝ քաշտեր (Դ.
Թագ. Իե 4, 5. Երեմ. ԼԹ 5), ἀραδά,
ἀραδά. — Այլուր արարոյթը կցած է
Ռարոյթ՝ իրրե յատուկ անուն (Թիւք
ԻԶ 3, 63. ԼԱ 12. Երկր. Օր. ԼԴ 1.
Յիսու ժԳ 14 և այլն, Քաճճ.)

(*) Հին Քաղկեդոնի կը գրէ. «Ակիւզաո բազէ
թարգմանեաց, իսկ ոմանք ասին ջոեակլ գալ
դաա »:

(**) Մեր Ուսուսածաշունչին մէջ արարոյթը(Է)
ալ թարգմանուած է այն բառը (Երկր. Օր. Ա
7. Բ 8). Հմտա. «ձոնն Արարացուց» (Յիսու Գ 16,
և այլն):

Բոսոր(*), Կուր-Կուր (Ես. ԿԳ 1), Եսոօր
Կայսրան(**), Կիւսի (Յեսու Ը 18, 19, 26),
չաւսօս.

Կենի, յոր (Եղեկ. ԼԹ 11, 15. Երեմ. ԻԹ 2),
չաւ. — Յեսու ԺԸ 16 համարին մէջ նոյն
բառը իբրև յատուկ անուն թարգ-
մանուած է «ի Կայի Ենոփմայ», փոխա-
նակ ըսելու «ի ձորն Ենոփմայ» և Բ
Մնաց. ԻԸ 3 համարին չաւ Եսոօրն ալ
եղած է մեր Աստուածաշունչին մէջ
«յիւրիսն Բենոփմայ», հաւանարար չաւ
և յունարէն չաւ (Երկիր) բառերուն
չփոթմամբը:

Կարիր, Կերիւն արքաւոր (Գ թագ. Զ 5, 16,
19, 31 և այլն. Է 49. Ը 6, 8. Բ Մնաց.
Գ 16. Դ 20. Ե 2, 7), ծածիք.

Երեմի, այ Կոս արք (Գ թագ. Զ 8 «ի տե-
ղի մի յիւմոնի»), ձիւսան.

Եմակ, յոր, Զոսի? (Յեսու Է 25 և 26 «Եմակ
Ա. քովրի») ձիւսաչար: — Իսկ 24 համա-
րին մէջ թարգմանուած է «ի ձորն Ա-
քովրայ», վասնզի յոյնն ունի εις φάραγγα
Λχώρ.

Ենակիւլ(***), Կուս արք (Գ թագ. ԺԵ 22)
ձիւսաւ.

Եյուդ, Կիւս (Գառ. Ը 27. ԺԷ 5. ԺԸ 14,
17, 18, 20. Ա. թագ. Բ 12, 28. ԺԳ
3. ԻԲ 18. ԻԳ 6, 9. Լ 7), ձիւսան.

Թարսիստ, Կիւս (Երգերգոց Գ 4), ձիւսան.
Թերաի, քերակիւլ, Կուս, Կիւս (Գառ. ԺԷ 5. ԺԸ 14,
17, 18, 20. Ա. թագ. ԺԵ 23. Դ թագ. ԻԳ 24)
Յերաք, Յերաքսի. — Միայն Բ Մնաց. ԼԵ 19
համարին մէջ «իւթք» է թարգմա-
նուած քերակիւլը:

Մալարոյր, արք (Արքաւոր = Կիւսարք).
(Յոր ԼԸ 32), ձիւսան. — նոյնը թարգ-
մանուած է արք (Գ թագ. ԻԳ 5):

Յորեղան (գործ. յորեղան), Կիւս (Յեսու Զ 2,
4, 5) ձիւսան.
— Դևապալոց զիրքին ԻԵ զլիսուն 28

համարէն յգիրք՝ տասն անգամ, և
ԻԷ զլիսուն մէջ՝ վեց անգամ նոյն բա-
ռը յունարէն թարգմանուած ըլլալով՝
այն է ἀραις, մեր թարգմանիչներն
ալ բողոքիսն թարգմանած են զայն:
Ռասիւլ, Կիւս (Գ թագ. ԺԱ 19), ձիւսան.
Սաղայի, արք (Եղեկ. Ժ 5) ձիւսան.
Սաղանոյր, արք (Գ թագ. ԻԳ 4) ձիւսան.
Սորակ, արք (Ես. Ե 2), ձիւսան.
Սուարիւլ, արք (Երեմ. ԻԹ 17) ձիւսան. —
«Եթանանիցը ձիւսի այս բառը, որ
Թէոփիստին թարգմանութենէն ներ-
մուծուած կ'երևի մեր Աստուածա-
շունչին մէջ:

Փարսալիւլ, արք (Գառ. Ե 7), ձիւսան. —
հաւանարար ուրիշ աղբիւրէ մուտ գը-
տած է մեր Աստուածաշունչին մէջ,
վասնզի Եթանանիցն ունի յունա-
րէն բառը δυνάτις (հզօրք):

Փերեմի կիւսի (․․․) Ա. թագ. ԻԱ 2 (պիւսան
ձիւսան). — Հմտ. առաջինը (Գառ. Ը
13), և Երկրորդը վերն յիշուած «կիւս-
նի» բառին հետ:

Աչքի առջև ունենալով այս բոլոր բա-
ռերը, որոնց վրայ կրնան տակաւին ու-
րիչներ ալ աւելցուիլ, զիտեղ կուտանք որ՝
Եթէ Հին կտակարանը յունարէնի թարգ-
մանոյ աղբքսանգրացի հրեաներն իսկ՝ ա՛յս
կամ այն պատճառներով՝ անկարող եղած են
ճշգրտու գանձը համազօր ու հասկնալի բա-
ռերով, հար չէր անշուշտ աւելին սպասել
մեր թարգմանիչներէն, որոնց միակ նը-
պատակն էր առաջի հաւատարմութեամբ
թարգմանել այն բնագիրը՝ որ ըստ ինքեան
ներշնչուած ըլլալու հանգամանքը կը վայե-
լէր բովանդակ քրիստոնէութեան մէջ: Եթէ
ա՛յս է սակայն իրականութիւնը, հարկ կը
մնա՛յ արդեօք երեսպագիսի առաւելութեամբ
օժտել մեր թարգմանիչները: Մանուանոց
որ ընդհանուր կեղեցիկին մէջ, մինչև և
զար, հազիւ երբու զիտնական անձնաւո-
րութիւններ, Որիզնէն (Գ զար) և Երե-
միստ (Գ զար), բացառապէս հետեւած ըլ-
լալով երբայցեքէնի ուսման՝ կրցած էին
տիրանալ լեզուին: Անգամ հրեայ ժողո-
վուրդին համար շատոնց ի վեր մոտցուած
ու մեռած այդ լեզուն՝ անձանօթ էր բոլո-
րովին, եթէ չենք սխալիր, ու գրեթէ Պա-
ղեստինի սարբինները միայն ունէին այդ
զիտութեան բանալին: Դ-Ե զարերու հրե-

(*) Քաղաքի անուն ըլլալով՝ յետոյ իբրև
որզան կարմիր նշանակութեամբ գործածուած է
մեր մէջ. (ՏԻՍ 28):
(**) «Կայի» քաղաքի անունէն ձևացած —
նոյն բառը Յուդիսի մէջ թարգմանուած է ճիգակ
(Թ 7):
(***) Տարբեր է «Ենակիւլ» իբրև սերունդ
Ենակի (հակոյ?) նշանակութեամբ (Երգեր. Օր. Բ
11, 21: և այլն, Յեսու ԺԱ 21, 22, ԺԳ 12, 15),
'Ενακείμ:

չափաւոր յոյն ևւ ասորի մեկնիչ Հայ-
բերն ալ (Կիւրեղ աղեքսանդրացի, Ոսկե-
բերան, Եփրեմ) անտեղեակ ըլլալով եր-
բայեցիբէնի՝ Մասորական բնագրին վերա-
յէն կանուխ կատարուած աւելի կամ նուազ
յաջող թարգմանութիւններէն կ'օգտուէին
ընդհանրապէս՝ Եօթանամից բնագրիբն
այս կամ այն մթութիւնները պարզելու
համար:

Ինչպէս քիչ առաջ շեշտեցինք, չուզե-
լով մեր ուշադրութեանէն վրիպեցնել այն
մասնաւոր երեսոյրը՝ ըստ որում Եօթանա-
նիցով մեզի հրամցուած երբայական քանի
մը բառեր իրենց նայերեկովը նշանակուած
կը վանենք մեր Աստուածաշունչին մէջ,
պիտի փորձենք նկատի առնել այդ կէտը
ու բացատրել զայն, որչափ կարելի է,
քանի մը օրինակներով:

Ե. Ե. Դ.

ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻԻ ԺԱՌԵՐՈՒՆ ՄԷԿ ՆՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

(Ճար. ՍԻՈՆ, Գ. Տարի թիւ 2-3. 65 էջ)

Տպագիրը

Ձեռագիրը

- էջ 195 տ. 36-37 այլ գիւթի և ութոյ զօրութիւն
ոչ լինի. այլ եթէ տեսանեա ի
յանկարծ . . .
- » 197 » 9 շփմունք
- » — » 29-34 Ի՞նչ վնասակար է շարաթն և չո-
րեքշարաթն: զի սոքա անուամբ
Գրիստոսի միայն են քրիստոնե-
կայք, և անուն ինչ նորոգել ևւ
եղծանել ոչ կարէ առանց լուսոյ
և տօթոյ, և լոյսն և տօթն յա-
րեղակնէ է, և արեղակնն ոչ եթէ
յաւուրս չորեքշարաթին և ի շա-
րաթուն այլ ինչ ծագումն է . . .
- » — » 39 ով յիմարդ խարոզագիւթ
- » 198 » 21 ցամաքեցուցանել և սնացուցանել
- » — » 24 և ի դոցանէ թէ որ պակաս զը-
տանի
- » 199 » 15 տեսանեմք զամենայն ինչ եղծեալ
ի յաւուրս խարոցն
- » — » 21-22 ի խամբարութենէ անձրեւաց լի-
նին, և ի տօթոյ արեղական, և
ոչ կուուելոյ օդոյ.
- » — » 23 և ոչ եթէ ի տօթութիւն
- » — » 30 զգիծութիւն հովոյն
- » 200 » 9 արդ համարեաց և լինիցի այդպէս.
- » 201 » 33-34 Արդ տէր ոչ է այն պատրանացն
պարտապան
- » — » 35-36 փոխանակ պատրանացն լինել հա-

- այլ գիւթի և յուսթոյ զօրութեամբ
ոչ ինչ լինի. այլ թէ տեսանիցես
յանկարծ . . .
- շփոթմունք
- Ի՞նչ վնաս է շարաթն և չորեքշար-
թին, զի սոքա անուանք միայն
են տունջևան, և անուն ինչ նորո-
գել ևւ եղծանել ոչ (չոր) կարէ ա-
ռանց լուսոյ և տաւթոյ և աւղոյ.
և լոյսն և տաւթն արեղական է, և
արեղական ո՛չ թէ յաւուրս չորեք-
շարաթին և շարաթին այլ ինչ ծա-
գումն է . . .
- ով յիմար խարոզ առ գիւթդ
ցամաքեցուցանել և սնացանել
և ի դոցանէ թէ մի պակաս զտա-
նի
- տեսանեմ զամենայն ինչ եղեալ յա-
ւուրս խարոցն.
- ի խոնաուութենէ անձրեւոյ լինի և
ի տաւթոյ արեղական, և ի յաւ-
ղոց.
- և ոչ տաւթութիւն
զգիծութիւն հովոյն
արդ համարեաց թէ լինիցի այդպէս.
Արդ տէր ոչ է այնմ պարտապան
փոխանակ հաւատալոյ նորա պատ-